

Т.В. Дуткевич

tetvik77@mail.ru

Т.А. Панчишина

tetiana64@mail.ru

Структурно-функціональні особливості розумової діяльності мовця (на прикладі висловлення ірреального бажання)

Dutkevych T.V. The peculiarities of speaker's mental activity during construction of expression of the irreal wish / T.V. Dutkevych, T.A. Panchyshyna // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufrieva. – Issue 29. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2015. – P. 206–216.

Т.В. Дуткевич, Т.А. Панчишина. Структурно-функціональні особливості розумової діяльності мовця (на прикладі висловлення ірреального бажання). У статті розкрито складові розумової діяльності мовця і їх функції при побудові висловлення ірреального бажання. Показано, що розумова діяльність мовця містить мотиваційну (суперечність, потребу, мотив) та операційну (психологічні засоби, сприйняття, пам'ять, мислення, розумові дії та операції) сторони, а її результатом є розуміння шляхів подолання суперечностей. Розкрито, що суперечність, яка породжує розумову діяльність мовця з висловлення ірреального бажання, є наслідком співвіднесення двох основних смислових компонентів: реального стану речей (реальної ситуації) та можливого, уявного (уявної ситуації), в якому мовець розкриває своє бачення альтернатив як результат аналізу ним ситуації та прогнозування варіантів її розгортання. Доведено, що побудова висловлення ірреального бажання спирається на такий результат розумової діяльності мовця, як його чітке уявлення про співвідношення реального стану речей з уявним, а розумова діяльність мовця спрямована не лише на розуміння цього, але й на побудову у мовленні відповідного висловлення, що адекватно відображає його.

Виділено компоненти розумової діяльності мовця при побудові висловлення ірреального бажання: суперечність (реальна ситуація проти уявної ситуації), потребу (перетворення реальної ситуації), мотив (створення умов переходу до уявної ситуації), мету (досягти уявної ситуації, реалізувати бажання), засоби (пізнавальні процеси, розумові дії, операції), результат (побудова висловлення ірреального бажання).

T.V. Dutkevych – the scientific contribution of the co-author is 50% ,

T.A. Panchyshyna – the scientific contribution of the co-author is 50% .

Показано, що засоби розумової діяльності мовця (пізнавальні процеси, розумові дії, операції) виконують обов'язкові (здійснення аналізу і прогнозу умов ситуації) і факультативні (визначення часової референції до минулого, теперішнього, майбутнього) функції.

Ключові слова: розумова діяльність; мотиваційна і операційна сторони; пізнавальні процеси; висловлення ірреального бажання; суперечність; мотив; мовець; мовлення.

Т.В. Дуткевич, Т.А. Панчишина. Структурно-функциональные особенности умственной деятельности говорящего (на примере выражения ирреального желания). В статье раскрыты составляющие умственной деятельности говорящего и их функции при построении выражения ирреального желания в речи. Показано, что умственная деятельность говорящего содержит мотивационную (противоречие, потребность, мотив) и операционную (психологические средства, восприятие, память, мышление, умственные действия и операции) стороны, а её результатом выступает понимание путей преодоления противоречий. Раскрыто, что противоречие, порождающее умственную деятельность говорящего по выражению ирреального желания, выступает следствием соотнесения двух основных смысловых компонента: реального состояния вещей (реальной ситуации) и возможного, воображаемого (воображаемой ситуации), в котором говорящий раскрывает своё видение альтернатив, возникших в результате его анализа ситуации и прогнозирования вариантов её разворачивания. Доказано, что построение выражения ирреального желания опирается на такой результат умственной деятельности говорящего, как его четкое представление о соотношении реальной ситуации с воображаемой, а умственная деятельность говорящего направлена не только на понимание этого соотношения, но и на построение соответствующего выражения речи, которое адекватно его отображает.

Выделены компоненты умственной деятельности говорящего при построении выражения ирреального желания: противоречие (реальная ситуация против воображаемой ситуации), потребность (преобразование реальной ситуации), мотив (создание условий перехода к воображаемой ситуации), цель (достичь воображаемой ситуации, реализовать желание), средства (познавательные процессы, умственные действия, операции), результат (построение выражения ирреального желания).

Показано, что средства умственной деятельности говорящего (познавательные процессы, умственные действия, операции) выполняют обязательные (проведение анализа и прогноза условий ситуации) и факультативные (определение временной референции к прошлому, настоящему, будущему) функции.

Ключевые слова: умственная деятельность; мотивационная и операционная стороны; познавательные процессы; выражение ирреального желания; противоречие; мотив; говорящий; речь.

Постановка проблеми. Процеси інтегрування психологічних, соціальних, лінгвістичних аспектів вивчення мови і мов-

лення спрямовані на розуміння мовних засобів з погляду їх доцільності в процесі мовленнєвої комунікації в єдності обміну інформацією, діями, враженнями між мовцем і слухачем. Важливе місце в мовленнєвій комунікації посідають соціально-психологічні явища, зокрема, співвідношення розумової діяльності мовця і слухача, що дозволяють їм розуміти один одного та співдіяти.

Аналіз останніх досліджень. Відбувається подальше розширення міждисциплінарних досліджень системи явищ, прямо й опосередковано задіяних у мовленнєвому спілкуванні. Проблему розумової діяльності комунікантів у процесі їх мовленнєвої комунікації досліджують представники психолінгвістики (Т.В. Артемьева, І.О. Зімняя [4], Л.О.Калмикова [11], О.О. Леонтьєв [9], Н.В. Чепелева [12] та ін.), а також фахівці з прагматики і когнітивної лінгвістики (Т.А. Ван Дейк [2], В.З. Дем'янков [3], Е.С. Кубрякова [7], Дж. Лакофф [8], О.Г. Почепцов [10], S.S.A. Marmaridou [16] та ін.). Дослідники підкреслюють, що майбутній поступ у дослідженні мови і мовлення пов'язаний із когнітивно-орієнтованим вивченням культурно-специфічних форм комунікації. Когнітивний підхід до мовних явищ передбачає аналіз спільного ословлювання світу, тобто співвербалізації з урахуванням широкого інтелектуально-прагматичного контексту, в рамках якого перебувають учасники спілкування.

Дослідження в галузі традиційної лінгвістики розкривають граматичні, семантико-прагматичні особливості ірреального бажального речення як специфічного мовного засобу висловлення ірреального бажання (В.В. Козловський [6], С. Dürscheid [15], U. Scholz [17] та ін.). Показано, що речення «ірреального бажання» належить до поля мовних засобів оцінки ймовірності здійснення події та призначене для передачі оцінки низької ймовірності здійснення бажаної події. Водночас, розумова діяльність мовця у процесі побудови висловлення ірреального бажання не отримала свого висвітлення.

Метою статті є розкриття структурних (мотиваційної та операційної сторін) і функціональних (ролі окремих розумових дій та операцій) особливостей розумової діяльності мовця при побудові ним висловлення ірреального бажання.

Основні результати. Дослідження проведено за допомогою методу структурно-порівняльного аналізу 956 німецькомовних висловлень ірреального бажання та їх україномовних аналогів, відібраних методом суцільної вибірки за ознакою наявності форм кон'юнктива II та семантики ірреального бажання з творів

німецької художньої літератури ХХ століття (прозові та драматичні) загальним обсягом у 18 490 сторінок.

Перш ніж перейти до аналізу розумової діяльності мовця при побудові висловлення ірреального бажання, розглянемо докладніше його інваріанту – семантичну структуру. При цьому ми використовуємо поняття як змісту, так і смислу, що вимагає їх розмежування.

Однаковий зміст може мати різне значення для різних людей (Н.Д. Арутюнова [1], І.М. Кобозева [5]). Адресат може сприймати висловлення по-різному, на різних смислових рівнях, й однакова ситуація може спричинити різну реакцію у різних індивідів. Отже, смисл породжується розумовою діяльністю комунікантів як особливий зміст похідного характеру, яким вони наділяють предмети і явища, відповідно до їх значення в системі людської культури.

Для встановлення інваріантної семантики висловлення ірреального бажання слід визначити його постійні смислові складові, наявні незалежно від різного змісту висловлення та індивідуальних особливостей учасників комунікації. Смисл речення – це результат його розуміння співрозмовниками, яке може бути більш чи менш глибоким. Смисл надбудовується над змістом, буквально представленим у мовленні, та є активним чинником комунікації. Повне й адекватне розкриття смислу свідчить про взаєморозуміння між мовцем і слухачем, у той час як розуміння змісту – необхідна, але недостатня умова взаєморозуміння, яке залежить від когнітивних зусиль суб'єктів спілкування (Д. Шпербер, Д. Уїлсон [13]). Взаєморозуміння передбачає декодування смислу, вкладеного мовцем у висловлення.

Використаємо концепт розумової діяльності для аналізу побудови висловлення ірреального бажання. Розумова діяльність містить мотиваційну й операційну сторони. Центральною складовою мотиваційної сторони розумової діяльності є суперечність, яка породжує потребу особистості в пошуку шляхів її подолання. Особистість переживає цю потребу як мотив (спонукання) до пізнання суперечливої ситуації, яку називають проблемною. З метою аналізу ситуації особистість використовує такі психологічні засоби, як сприйняття, пам'ять, мислення – розумові дії та операції, що становлять операційну сторону розумової діяльності. Результатом пізнання є розуміння шляхів подолання суперечностей. Специфічні компоненти мотиваційної та операційної сторін розумової діяльності мовця при побудові висловлення ірреального бажання розкрито в табл. 1.

Таблиця 1

**Структура розумової діяльності мовця при побудові
висловлення ірреального бажання**

Компонент розумової діяльності	Репрезентація компонента при побудові висловлення ірреального бажання
суперечність	реальна ситуація проти уявної ситуації
потреба	перетворення реальної ситуації
мотив	створення умов переходу до уявної ситуації
мета	досягти уявної ситуації – реалізувати бажання
засоби	пізнавальні процеси (мислення, уява)
результат	побудова висловлення ірреального бажання

Суперечність, що породжує пізнавальну діяльність мовця з висловлення ірреального бажання, є наслідком співвіднесення двох основних смислових компонентів: реального стану речей (реальної ситуації) та можливого, уявного (уявної ситуації), в якому мовець розкриває своє бачення альтернатив як результат аналізу ним ситуації та прогнозування варіантів її розгортання. Отже, побудова висловлення ірреального бажання спирається на такий результат розумової діяльності мовця, як його чітке уявлення про співвідношення реального стану речей з уявним. Крім цього, розумова діяльність мовця спрямована не лише на розуміння співвідношення реальної ситуації з уявною, але й на побудову відповідного висловлення, що адекватно відображає це співвідношення.

Аналіз висловлень ірреального бажання на прикладі німецькомовної художньої літератури та їх україномовних аналогів свідчить, що уявлення мовця про реальний стан, як правило, не вербалізується, а само собою розуміється. Натомість, уявлення мовця про уявний стан вербалізується і становить основний зміст бажання. Наприклад, у висловленні «*Wenn du wüßtest, was heute geschehen ist!*» / «Якби ти знав, що сьогодні сталося!» (Seghers, *Die Rettung*) – реальний стан *du weißt nicht, was heute geschehen ist* / *ти не знаєш, що сьогодні сталося*, а уявний *du weißt, was heute geschehen ist* / *ти знаєш, що сьогодні сталося*.

У висловленні ірреального бажання потреба актуалізується у формі бажання, що виникає при наявності суперечності між реальним і можливим (уявним) станом речей. Бажання спрямовує активність суб'єкта на перетворення реальної ситуації, визначаючи зміст і напрям його активності, причому чинником, що спонукає до діяльності, є усвідомлення певної ймовірності можливих перетворень. Симультанне бачення реального і можливого (чи реального в перспективі) є передумовою диференціації суперечності й виникнення

мотиву – бажання, що спонукає до активного втілення можливого. Бажання з’являється в результаті осмислення людиною дійсності та перспектив її розвитку і вибору найбільш прийнятних для себе.

Мотивація висловлення ірреального бажання містить відтінок альтернативності. Мовець не лише порівнює реальну й уявну ситуації, але й робить висновок про бажаність уявної ситуації, її переваги щодо реальної. У цьому полягає розумовий механізм передачі смислового компонента альтернативності. Порівняння реальної й уявної ситуацій є ключовим у розкритті змісту бажання, воно дозволяє загострити суперечність між існуючими й необхідними умовами. Відтінок ірреальності психологічно загострює бажання, надає йому напруженості й домінантності.

Реальна й уявна ситуації, мотиви мовця є складовими, необхідними для передачі та розуміння бажання і його змісту під час мовленнєвої комунікації.

У ситуації породження висловлення ірреального бажання метою розумової діяльності мовця є реалізація низки цілей: 1) визначити умови досягнення бажаного; 2) побудувати висловлення; 3) досягти взаєморозуміння з адресатом.

Суб’єктом розумової діяльності, її ініціатором є мовець. Проте адресат також залучається до осмислення: висловлювання думок, пропозицій, оцінок щодо ймовірності виконання бажання. Досягнення взаєморозуміння вимагає спільних розумових зусиль мовця і адресата.

Мовець реалізує розглянуту мотиваційну складову висловлення ірреального бажання через систему засобів – розумових дій та операцій, спрямованих на конструювання та вираження потрібних йому смислів (рис. 1).

Рівень розумової діяльності	Часова спрямованість		
	минулий	теперішній	майбутній
Безпосередньо-чуттєвий з накопичення образів		відчуття сприйняття	
Опосередковано-пізнавальний з оперування образами	пам’ять	мислення	уява
	мовлення		

Рис. 1. Структура розумової діяльності мовця при побудові висловлення ірреального бажання

З рис. 1. бачимо, що побудову висловлення ірреального бажання забезпечує єдність розумових процесів мовця: відчуття,

сприйняття, пам'яті, мислення, уяви. У реальній розумовій діяльності вони функціонують в єдності, причому домінувати можуть то одні, то інші. Наприклад, згадуючи про щось (пам'ять), суб'єкт водночас порівнює його з теперішнім (мислення) і будує плани на майбутнє (уява).

Аналізуючи розумову діяльність мовця при побудові висловлення ірреального бажання, слід відзначити опосередкованість, а відтак і достатню інтелектуальну складність цього висловлення. Те, що висловлення ірреального бажання відображають ситуацію опосередковано, наглядно ілюструє порівняння з тими висловленнями, які відображають безпосереднє сприйняття ситуації мовцем: «*Ich sehe Blumen*» / «Я бачу квіти»; «*Auf dem Tisch liegen Bücher*» / «На столі лежать книги». У висловленні ірреального бажання реальна ситуація, яку безпосередньо сприймають і мовець і слухач, прямо не представлена, а розуміється як підтекст, похідний від уявної. Варто також зазначити, що в цих конструкціях виразно не представлений жоден окремий розумовий процес – вони утворюють складну систему, обов'язковими компонентами якої є мислення, уява, другорядними – пам'ять і сприйняття. Мислення забезпечує аналіз реальної ситуації, її диференціацію та порівняння з уявною. Уява спрямована на побудову уявної ситуації як бажаної альтернативи реальної. Пам'ять функціонує, якщо бажана ситуація відноситься до минулого: «*Wenn wir das wüßten!*» / «Якби ми це знали тоді!» (Konsalik, *Der Gefangene der Wüste*, S. 140). Відчуття і сприйняття виходять на перший план, коли бажання стосується теперішнього: «*Er möchte Bäume sehn und blaue Ferne. Doch er sieht nichts als seine Mietskaserne.*» / «Він міг би бачити дерева і блакитну далечінь. А не бачить нічого, окрім своєї казарми.» (Kästner, *Leben in dieser Zeit*, S. 215).

Окремий випадок утворюють конструкції, що стосуються майбутніх подій, де найбільш імовірна ситуація кваліфікується як реальна, а малоімовірна – як уявна: «... *Mein Gott, und ich wäre schon froh, wenn ich noch einmal ins Dorf hinunter könnte.*» / «Боже, як би я був радий, якби я знову міг потрапити в село.» (Remarque, *Drei Kameraden*); «*Schade. Ich hätte gern mal gehört, wie Sie es aussprechen.*» / «Шкода. Я б охоче колись послухав, як Ви це вимовляєте.» (Remarque, *Drei Kameraden*, S. 119).

При цьому побудову обох ситуацій – і реальної, і уявної – забезпечено переважно уявою мовця.

Функціональне співвідношення розумових процесів мовця при побудові висловлення ірреального бажання представлено в табл.2.

Таблиця 2

Функція розумових процесів мовця у побудові висловлення ірреального бажання

Розумові процеси	Функція	
	Частотність прояву	Зміст функції
Мислення	Обов'язкова, у всіх прикладах висловлення ірреального бажання	Аналіз реальної ситуації, диференціація та порівняння реальної і уявної ситуацій
Уява	Обов'язкова, у всіх прикладах висловлення ірреального бажання	Побудова уявної ситуації у формі образів уяви
Відчуття, сприйняття	Факультативна, у висловленнях, які стосуються теперішнього часу	Реальна ситуація у теперішньому
Пам'ять	Факультативна, у висловленнях, які стосуються минулого часу	Реальна ситуація у минулому
Уява	Факультативна, у висловленнях, які стосуються майбутнього часу	Реальна ситуація у майбутньому

Завдяки обов'язковим функціям розумових процесів мовець здійснює аналіз і прогноз умов ситуації. Факультативні функції визначають часову референцію, тобто віднесеність подій до минулого, теперішнього, майбутнього. Зауважимо, що граматичний час (теперішній, минулий, майбутній) відрізняється від часової спрямованості мовлення. З якою метою мовець описує минулі події? Вочевидь, його мета перебуває не у межах минулого, а завжди спрямована на майбутнє. Зважаючи на достатнє розкриття граматичної категорії часу, ми не розглядаємо часові характеристики подій, відображених у висловленнях ірреального бажання.

Висновки і перспективи. Отже, висловлення ірреального бажання становить результат аналізу мовцем ділянки дійсності, яку він прагне змінити в своїх інтересах. Безпосередній зміст бажання розкривається на тлі цілісної картини реальної ситуації, яка об'єднує співрозмовників і становить об'єкт їх пізнання. Розумова діяльність мовця при висловленні ірреального бажання має багаторівневу й багатофункціональну структуру в єдності мотиваційної та операційної сторін. Наступним етапом нашого дослідження є розкриття особливостей розумової діяльності адресата висловлення ірреального бажання.

Список використаних джерел

1. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека / Н.Д. Арутюнова. – М. : Школа «Языки рус. культуры», 1998. – 896 с.
2. Дейк Т.А. Ван Язык. Познание. Коммуникация / Т.А. Ван Дейк. – М. : Прогресс, 1989. – 310 с.
3. Демьянков В.З. Когнитивная лингвистика как разновидность интерпретативного подхода / В.З. Демьянков // Вопр. языкознания. – 1994. – № 4. – С. 17–33.
4. Зимняя И.А. Лингвопсихология речевой деятельности / И.А. Зимняя. – М. : Психолого-социальный ин-т; Воронеж : МОДЭК, 2001. – 432 с.
5. Кобозева И.М. Лингвистическая семантика / И.М.Кобозева. – М. : Эдиториал УРСС, 2000. – 352 с.
6. Козловский В.В. Предложения с конъюнктивом (структура, семантика, прагматика): монография / В.В. Козловский. – Черновцы : Рута, 1997. – 281 с.
7. Краткий словарь когнитивных терминов / Е.С. Кубрякова, В.З. Демьянков, Ю.Г. Панкрац и др. / Под общей ред. Е.С.Кубряковой. – М., 1996. – 245 с.
8. Лакофф Дж. Когнитивное моделирование / Дж.Лакофф // Язык и интеллект. – М. : Прогресс, 1996. – С. 143–184.
9. Леонтьев А.А. Психолингвистические единицы и порождение речевого высказывания / А.А. Леонтьев. – М. : УРСС, 2003. – 306 с.
10. Почепцов О.Г. Основы прагматического описания предложения / О.Г.Почепцов. – К. : Вища школа, 1986. – 116 с.
11. Психологія мовлення і психолінгвістика : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів] / Л.О. Калмикова, Г.О. Калмиков, І.М. Лапшина, Н.В. Харченко / За заг. ред. Л.О. Калмикової. – К. : Переяслав-Хмельницький педагогічний інститут, «Фенікс», 2008. – 235 с.
12. Чепелева Н.В. Соціально-психологічні чинники розуміння та інтерпретації особистого досвіду: монографія / Н.В.Чепелева, Т.М.Титаренко, М.Л.Смульсон та ін. / Н.В.Чепелева (ред.). – К. : Педагогічна думка, 2008. – 255 с.
13. Шпербер Д. Релевантность / Д. Шпербер, Д. Уилсон // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1988. – Вып. 23: Когнитивные аспекты языка. – С. 212–233.
14. Artemyeva T.V. Peculiarities of Primary School Children Figurative Speech Comprehension // World Applied Sciences Journal. – 27(6). – 2013. – PP. 738–741.
15. Dürscheid C. Syntax: Grundlagen und Theorien / Christa Dürscheid. – Göttingen: Vandenhoeck& Ruprecht, 2010. – 256 s.

16. Marmaridou S.S.A. Pragmatic meaning and cognition / Sofia S.A. Marmaridou. – Amsterdam: Benjamins, 2000. – 322 p.
17. Scholz U. Wunschsätze im Deutschen: formale und funktionale Beschreibung; Satztypen mit Verberst- und Verbletzstellung / Ulrike Scholz. – Tübingen: Niemeyer, 1991. – 316 S.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Arutjunova N.D. Jazyk i mir cheloveka / N.D. Arutjunova. – M. : Shkola «Jazyki rus. kul'tury», 1998. – 896 s.
2. Dejk T.A. Van Jazyk. Poznanie. Kommunikacija / T.A. Van Dejk. – M. : Progress, 1989. – 310 s.
3. Dem'jankov V.Z. Kognitivnaja lingvistika kak raznovidnost' interpretativnogo podhoda / V.Z. Dem'jankov // Vopr. jazykoznanija. – 1994. – № 4. – S. 17–33.
4. Zimnjaja I.A. Lingvopsihologija rechevoj dejatel'nosti / I.A. Zimnjaja. – M. : Psihologo-social'nyj in-t; Voronezh : MODJeK, 2001. – 432 s.
5. Kobozeva I.M. Lingvisticheskaja semantika / I.M.Kobozeva. – M. : Jeditorial URSS, 2000. – 352 s.
6. Kozlovskij V.V. Predlozhenija s kon#junktivom (struktura, semantika, pragmatika): monografija / V.V. Kozlovskij. – Chernovcy: Ruta, 1997. – 281 s.
7. Kratkij slovar' kognitivnyh terminov / E.S. Kubrjakova, V.Z. Dem'jankov, Ju.G. Pankrac i dr. / Pod obshej red. E.S.Kubrjakovoj. – M., 1996. – 245 s.
8. Lakoff Dzh. Kognitivnoe modelirovanie / Dzh.Lakoff // Jazyk i intellekt. – M. : Progress, 1996. – S. 143–184.
9. Leont'ev A.A. Psiholingvisticheskie edinicy i porozhdenie rechevogo vyskazyvanija / A.A. Leont'ev. – M. : URSS, 2003. – 306 s.
10. Pochepcov O.G. Osnovy pragmaticeskogo opisanija predlozhenija / O.G.Pochepcov. – K. : Vishha shkola, 1986. – 116 s.
11. Psihologija movlennja i psiholingvistika : [navch. posib. dlja stud. vishh. navch. zakladiv] / L.O. Kalmikova, G.O. Kalmikov, I.M. Lapshina, N.V. Harchenko / Zag. red. L.O. Kalmikovoï. – K. : Perejaslav–Hmel'nic'kij pedagogichnij institut, «Feniks», 2008. – 235 s.
12. Chepeleva N.V. Social'no-psihologichni chinniki rozuminnja ta interpretacii osobistogo dosvidu: monografija / N.V.Chepeleva, T.M.Titarenko, M.L.Smul'son ta in. / N.V.Chepeleva (red.). – K. : Pedagogichna dumka, 2008. – 255 s.
13. Shperber D. Relevantnost' / D. Shperber, D. Uilson // Novoe v zarubezhnoj lingvistike. – M. : Progress, 1988. – Vyp. 23: Kognitivnye aspekty jazyka. – S. 212–233.

14. Dürscheid C. Syntax: Grundlagen und Theorien / Christa Dürscheid. Göttingen : Vandenhoeck& Ruprecht, 2010. – 256 s.
15. Marmaridou S.S.A. Pragmatic meaning and cognition / Sofia S.A. Marmaridou. – Amsterdam : Benjamins, 2000. – 322 p.
16. Scholz U. Wunschsätze im Deutschen : formale und funktionale Beschreibung; Satztypen mit Verberst- und Verbletzstellung / Ulrike Scholz. –Tübingen : Niemeyer, 1991. – 316 S.

T.V. Dutkevych, T.A. Panchyshyna. The peculiarities of speaker's mental activity during construction of expression of the irreal wish. The article considers the components of mental activity and its functions aimed to construct the speech expression of irreal wish. It was showed that speaker's mental activity consists of motivational (contradiction, need, motive) and operational (psychological tools, perception, memory, thinking, mental acts and operations) aspects, its result is the understanding of the ways to overcome the contradictions. It was revealed that contradiction which generates the speaker's mental activity during construction of expression of the irreal wish is a consequence of interrelation between two basic notional components, i. e. the real state of things (the real situation) and the possible state of things (wishful situation).

This interrelation reflects the speaker's seeing of the alternatives as the results of analysis of the situation and the prognostication of its developing. It was proved that the construction of expression of the irreal wish based on the clear-cut idea about the interrelation between real and possible state of things and speaker's mental activity aimed not only to the realizing of this interrelation but also to the construction of adequate speech expression.

It was set the components of speaker's mental activity during construction of expression of the irreal wish i. e. the contradiction (the real situation vs. wishful situation), the need (the transformation of real situation), the motive (the creating of conditions for transition to wishful situation), the aim (to achieve the wishful situation, to realize the wish), the means (cognitive processes, mental acts and operations), the result (the construction of expression of the irreal wish).

It was showed that means of speaker's mental activity (cognitive processes, mental acts and operations) fulfill the compulsory (the analysis and prediction of the situational conditions) and facultative (the determination of time relatedness to the past, present, future) functions.

Key words: mental activity, motivational and operational aspects, cognitive processes, expression of the irreal wish, contradiction, motive, speech, speaker.

Received February 10, 2015

Revised February 21, 2015

Accepted March 23, 2015